

GURBET HAYATI YAŞAYAN ŞAİR

Açar sözlər: Mehmet İsmayıl, Vatan konusu, lirik şiir, gurbet hayatı

Key words: Mehmet Ismail, homeland theme, lyrics, life in a foreign land

Ключевые слова: Мамед Исмаил, тема Родины, лирика, жизнь на чужбине

Günümüzde şiirin engebeli yollarında güvenle adımlayan, kelimenin kudretini değerlendirebilen, yenilikçiliği ve kendine özgün yaratıcılığıyla dikkati çeken, çağdaş ulusal şiirin uslubuna yeni renkler katan, büyük yetenek sahibi şairlerimizden biri Mehmet İsmail'dir. Keçen yüzyılın 60'lı yıllarında edebiyata gelen şair yüksek manevî-ahlâkî değerlere dayanan eserler ortaya koymakla sadece Azerbaycan'da değil, onun sınırları dışında da kendine binlerce okur bulabilmiştir.

Yıllar ilerledikçe zamanın taleplerine uygun olarak şiirin toplumsal-siyasal ve bedii-estetik yükü de durmadan ve devamlı şekilde artmaya başladı. Şairin böyle bir dönemde yazdığı şiirler yükselen bir çizgi boyunca gelişerek genel anlam ayırtılarını biraraya getirmekle umumbeşeri düzeye kalktı. Salt bu sebepten yüksek duygu, derin düşünüş yeteneği, poetik düşünce tarzı, bedii-felsefi açıdan genelleştirme eğilimi, gerçek hayattaki olaylara anlam kazandırmak yeteneği onun şiirlerinin ana ölçütüne dönüştü.

Genelde hayatta vuku bulan her hangi bir olayı canlandırmak, açığa vurmak, bedii detaylarını betimlemek Mehmet İsmail şiirlerinin leitmotivini oluşturmaktadır. Vatan sevgisi, toprağa bağlılık, doğanın gönül açan güzelliklerinin betimlenmesi, anne ve babaya olan kutsal sevgi, bazan yalnızlıktan, tenhalıktan doğan keder, unutulmuş bir sevginin acılı göz yaşlarında boğulan şairin derin manevî sarsıntıları şiirlerinin temel konusunu teşkil etmektedir.

M.İsmail'in yaratıcılığında Vatan konusu özel yer tutuyor. Şair “Uzun bir cümledir Vatan toprağı”, “Neden böylesin, Vatan?”, “Behey, Vatan ne çabuk unuttun?”, “Vatanın tüm yadları”, “Hey bulut”, “Savalanda uyuyan yiğit”, “Vatana can atan umut ışığı”, “Vatan seçilmez” ve diğer bu tipten şiirlerinde Vatan'ın kutsallığını ön plâna çıkarıyor. Şiirlerinde Vatan sadece coğrafi mekan kavramıyla sınırlanmamıştır, onun için bu, hem de manevî değer, ahlâk ve inançtır. Şairin şiirlerinde Vatan daha geniş, çok yönlü anlam taşımaktadır. Bu açıdan “Vatan seçilmez” şiiri anlam kapasitesi, fikir derinliği ve estetik değerine göre dikkati daha çok çeker:

Dostu bu dünyada seçir, taparsan,
Dost- düşman seçilir, Vatan seçilmez.
Kayanı ovarsın, dağı çaparsın,
Dağ- kaya küçülür, Vatan küçülmez.
Geçilmez kaledir, Vatan geçilmez...

Vatan yücelik, bütünlük, şeref ve namustur! Vatan “geçilmez, alınmaz kaledir!”. Görüldüğü üzere M.İsmail şiirinde Vatan hem de genelleşmiş mecaz olarak kullanılmıştır. Vatana borc ise bu şiirde kendini ona, halkına, toprağına, onun kalkınmasına adanmak anlamı kazanmıştır.

Vatan hissi, ona içtenlikle bağlılık şairin bir vatandaş olarak düşüncelerini harekete getiren güçtür. Bunu şairin geçen yüzyılın 80'li yıllarında Güney Azerbaycanla ilgili yazdığı “Savalanda uyuyan yiğit” şiirinde daha net görebiliyoruz. Burada şair Azerbaycan topraklarının ikiye parçalanmasını en dehşetli, acımasız tarihî olay gibi kaleme almıştır:

Yarına sesliyor zaman yolları,
Yollar gah ayrılmış, gah calanıptır.
Masallar içinde yatır oğullar,
Bu Vatan ikiye parçalanıptır.

M. İsmail'in yaratıcılığındaki bu olağanüstü hasretin ağrı ve acıları, hayatın gerçekleri okurunu etkilemeksizin ötmüyor. Okurları da şairin duygu ve heyecanlarına ortak oluyor. Çünkü şair o duyguları yaşayarak, onu kendi düşüncesinin süzgecinden geçirerek mısralara dökmüştür:

Bin yel atına,
Arazı kınından çekip sıyrıl gel:
Cenuplar, Şimallar bir ola belki,

Ayrılan mahallar bir ola belki,
Maksatlar, amallar bir ola belki!

Şu misralarda çağrı ruhunun yanı sıra ince, gevrek lirizm hiss olunmaktadır. Bu, vatandaşlık yangısından ileri gelen lirizmdir. Şair Güney dertlerine, Güney hasretine geniş toplumsal-manevî bağlamda anlam verdiğinden, bu onun şiir yaratıcılığına yeni renkler katıyor, onu kendine özgün bedii boyalarla zenginleştiriyor.

Şair “Her sözün doğrusu” şiirinde de bu konuya dönüyor. Onun kalbi hiç huzur bulamıyor. Aradan seneler geçse de Savalan’da “uyuyan yiğitin uykusu derin” olduğundan hala da “kalkmak, uyanmak” istemiyor gibi:

Kalk ki, Kaf dağında donan umudun
Kuzey rüzgarının önünü kesmir.
Orda - Savalan’da yatan yiğidin
Kalkıp uyanmaya hala telesmir etmiyor.

O uyanmak istemese de, milletin içinde dehşetli bir “fırtına besleniyor” ve o fırtınanın ne zaman kopacağı henüz belli değil. Zaten şairin canından fazla sevdiği Vatanı parçalanarak ikiye ayrılmıştır. Gurbet ömrü yaşasa bile, kalbinde Vatan hissi o kadar güçlü ki, “haydı”- söyleyerek ileri atılmaya çoktan bile hazır:

O ben, parçalanan o benim ülkem,
Bu gurbet, bu da ki Mehmet İsmail,
Benden ayrılmaya gün gezir gölgem,
Haydı, arzudaki Mehmet İsmail!

M.İsmail Vatanını, torpağını, halkını derin aşkla seven şairdir. O, kendisini Vatanından ayrı değil, aksine onun hiç bir zaman ayrılmayacak parçası olarak görüyor. Vatan onun varlığında ikinci candır. Çünkü Vatan toprağı onun için anne kucağı kadar aziz ve kutsaldır:

Benim ilk yatağım – ana kucağı,
Benim ilk yattığım oda beşiktir.
Önümde güzarım - Vatan toprağı,
Sonunda mezarım – o da beşiktir.

Gurbete göç etmezden çok daha önce şair “Ağaçdelen, çal kapımı” şiirinde yürek sızısıyla şöyle yazıyordu:

Eldən ayrı ömür olmaz, gün olmaz,
Eli seven yüreklerde kin olmaz,
Neden Araz arzularım çin olmaz,
Haçanacan yuxularda çay görüm?

Kader öyle yazdı ki, şair uzun yıllar sonrası gurbet hayatı yaşamak zorunda kaldı. Bu şairin kabuk bağlamaya başlamış yaralarını yeniden kopardı. Ama herşeye rağmen kalbi her zamanki gibi yine de Vatan hasretiyle çarpmaya devam ediyor. Gurbette geçen ömür gün şairin hayatının ışıklı günlerine siyah gölge düşürüyor. Onun yanıp tutuşan kalbi Vatan hasretiyle alevleniyor. Şair gurbet ellerde ilkbaharın gelişini hissetmiyor. Çünkü onun yurduna gelen bahar hiç bir zaman gurbete gelemiyor. Şair “Vatana can atan umut ışığı” şiirinde şöyle yazıyor:

Yok, daha erimez kuzeyde karlar,
Sen gezen baharlar hiç vade gülmez.
Vatanda açılıp solan baharlar,
Ne illah etsen de gurbete gelmez...

Bu parçanı okumak bile şairin kederini, ağrısını, geçirdiği günlerin acısını anlamaya yeter, zannimice. Her defa köğüs geçirdikçe soluğunu alamadığı mısralardan anlaşılıyor. Her solukta hayatının gençliği gözleri önünden film gibi geçiyor. “Gökle çarpıştığı”, “yerle güreştiği” günlerin hatıraları burnunda tütüyor. Ama zaman da akarını aksatmaz ki... Onun sararmakta olan “ömür bahçesinin son yaprakları” artık dökülmeye hazırlanıyor. Şair “dişlerini sıkarak” ağrı ve acılar içinde Vatan hasretiyle kıvranıyor:

Ne kadar dişimi dişime sıkım,
Ağrı buharlansın can hevesinden?
Vatana can atan umut ışığım
Işıldar gurbetin penceresinden.

Kaderini Vatanın kaderine bağlayan şair onun ayrılmaz bir hissesi gibi okurlarının gözlerinde manen büyüyerek yüceliyor. Onda geleceğe olan umutlarla dolu inançını daha da kuvvetlendiriyor.

Hitap şəklində yazılmış “Hey bulut” şiirinin də şairin gurbet şiirləri arasındakı yeri özeldir. Şair bu şiirində “kararmış buluttan” “taziyesinin ne zaman tutulacağını” soruyor. Ondan kendi göz yaşlarını silmesi üçün “siyah mendilini ödəncə olaraq vermesini” istiyor. Hatta kendisini asması üçün buluttan “yağmur kendirini” istemeği bile unutmuyor. “Ne olur, ben öleyim, sen ağla” – diyerek buluda yalvarıyor:

Vatan Vatandı, ha deyim..
Bendeye, Allaha deyim..
Gurbetten daha ne deyim,
Daha ne yazım, hey bulud?

Bu şiirində şair buludu karşısında bir insan olaraq görüyor, o yüzden de onunla yakın ahabap, dost, sırdaş gibi konuşuyor. Vatandan uzaklarda gurbet həyatı yaşayan bir insan üçün bundan ağır dərt, hüzünlü gün olubilir mi, acaba? İşte, bir şair ömrünün hafızalara ebediyən kazılmış kederli anları, insan kalbini alevsiz, közsüz yakan ağrı və acıları...

Şair gurbet şiirlerinin hepsinə kalbinin atəşini, sıcaklığını katarak kaleme almıştır. Həreketlilik, keskinlik və mücadele ruhunu şairin kullandığı bedii ifadə və biçim üslubunda çox net şəkildə görəbiliyoruz. Şairin gurbet şiirlerinin tümü lirik monolog biçimində yazılmışdır. O şiirlerde şairin lirik “ben”i kendisini çox faal şəkildə bildirir və bu “ben” sıradan ifadə vasitələrindən biri değil, onun şiirlerinde bir sistem, bir usul, vahit poetik mücadeledir. Bu arada onun “Laçınım” şiiri güncelliğine görə seçiliyor:

Laçınım, Laçınım, kesilen elim,
Düşman pencesinde yetim güzəlim.
Yol mu var, yanına nereden gəlim?!
Laçınım, Laçınım, yaralı kuşum,
Kimin var, halini kimlərə sorum?!

Bu şiirde “ben” geniş toplumsal anlam içermektedir. Düşman ayakları altında çiğnənən və inləyən Vatanımızın bir parçası Laçın şairinkaleme aldığı en büyük dərtlerinden biri olaraq hafızalara kazılmışdır. Burada lirik “ben” sanki bütün dünyayı, varlığı kendi içinde bulunduruyor. Şair bu şiirində Vətana olan sonsuz sevgisini “Laçınım, kesme şikestem” (makamın türlerinden biri) – diyerek Laçını göz yaşları içinde, dərtli dərtli anlatıyor.

M. İsmail'in yaratıcılığında doğa güzelliklərinin bedii boyalarla təsviri, onun harikuləde kudretinin insanla vahdette estetik etmənlər olaraq dəyərləndirilməsi şairin doğayla ilgili lirikasında önəmli yer tutmaktadır. “Bahar yağmurları”, “Bu bahardı”, “Mərhaba, sonbahar gəzəlləri”, “Kışdır” və digər şiirlerinde həm büyü, həm düşüncə, həm də fəlsəfi tip olan doğa aynı zamanda günümüz şiirimizdə toplumsal lirik bir tiptir:

Bu bahardı... Gelişindən xəbər tutmamış,
Kardelenlər kar altında çiçək açıyordu.
Günvurduqça zirvelərə çəkiliyordu kış,
Eteğini toplayarak köyden kaçıyordu.

Doğanın baharı və kışı, gecəsi və gündüzü kimi bütün mövsimlər də geniş estetik tutuma sahiptir. Çünki bu güzelliklərin kendisi də əhlak ölçütüdür:

Mart gecəsi....
Tabiatın avçı bəresi...
Çiçəkledi çağalallar, çöl erikləri.
Düən kıştı, bugün bahar çıktı sabaha,
Bir gecədə yarpaq bastı pöreləkləri...

Bir zamanlar şair baharla dosttu. O, koynunda doğup böyüdüğü köyündə yuce yaylaqlara kalkar, oradan doğanın füsunkar güzelliklərinin seyrinə dalardı. Döşlərə yayılmış tər çiçəklərdən demət bağlar, yamaç boyunca koşardı.

Bugün gurbət həyatı yaşayan şairin şiirlerinde baharın gönül açan güzellikləri artıq keder notları üzərində köklənmişdir. Onun siccak göz yaşlarıyla yoğrulmuş “Sen şimdi kim üçün gəlirsən, bahar?!” şiiri Vatanından ayrı düşmüş bir insanın qəmli kəderindən, yakıcı dərtlerinden xəbər veriyor:

İkiz kədeş idik bir süre sen, ben,
Gizli sırdaş idik bir sirrə sen, ben
Hani gelişinə tır tır esən ben?
Sen şimdi kim üçün gəlirsən, bahar?!.

Doğayla birliğini və onunla vahdetini görüp də, doğayla konuşan şairin monologunu acı bir fəryat şəkildə duyup da buna qarşı duyğusuz qalmaq təbii ki, mümkün değil:

Beni de didiren diller var idi,
Bana da açılan güller var idi,
Bana da geldiğin yıllar var idi...
Sen şimdi kim için gelirsən, bahar?!

Doğanın insan ve beşer hayatındaki ahlâkî-estetik dəyərləri şairin şiirlerinde günümüzün gerçəkliyi açısından kendini daha kabartılı şəkildə belirlir. Çünkü doğa lirikası hərşeydən önce hümanizm və vətəndaşlıq lirikası kimi okurların diqqətini daha fazla çəkə bilər. Hem düşünen hem de düşündüren, ermiş və büyülü doğa toplumun biri kimi canlandırılmışdır.

M. İsmail'in şiirleri kendisi gibi sert ve gevrek, sakin ve çılgın, doğal ve gururludur. Onun varlığında meşe gururu, dağların ululuğu vardır. O, pınarların suyu kadar şeffaf, temiz, kükreyip coşan dağ çayları kadar sinirlidir. Bu da şairin şiirleriyle şahsiyetinin vahdet oluşturduğunu kanıtlıyor. Onun şiirleri saflıktan yoğrulmuş, güven ve itibar kaynağıdır. Bunların tümünün kökünde kendisinin yaşadığı ağır hayat koşulları, duygu ve heyecanları, düşüncelerinin yanı sıra tarihi geçmişimizle bağlı “kan hafızasına”na ebedi olarak çizilmiş ve günümüze kadar ulaşan, hayatında yüzünü görmediği baba acısı, anne derdi var:

O keder ki ninemin gözünde kararmıştır,
O keder ki annemin yüzünde sararmıştır,
O keder ki ev yıkılmış, nice kapı kapatmış,
O keder ki senelerce bakışlarda ağlamış,
O kederden başlamış hafızamın evveli.

Yıl o yıllardı ki, bütün köy gençleri ve orta yaşlılar seferber olunarak cepheye gönderilmişti. İnsanları azalan köyler ihtiyaçların, kadınların ve dünyayı hala idrak edemeyen bebeklerin umuduna sığınarak henüz beklemekteydi. Açlık insanları bitkin düşürmüş, onları bir lokma ekmeğe muhtaç bırakmıştı. Savaşa gidenlerin de büyük kısmının “kara kağıdı” (ölüm kağıdı) geliyordu. Kader dünyaya yenice göz açmış zavallı bebeklerin yüzüne gülmüyordu. Şair sadece baba yüzüne hasret kalmadı, onu hiç mi hiç hatırlayamıyor bile:

Nasıl hatırlayasın görmediğin insanı?
Hafızanı döküştür, hayalini işe sal,
Getir gözün önüne görmediğin dünyayı,
Açılmaz düğüm olur halli çetin bu misal!

“Gordi düyümü”nden de zor olan düyümü açmak şimdi bir zorluğa dönüşmüştür. Derdini kime söyleyesin, kederini kiminle paylaşsın? Babasızlık kabuk bağlamış yaralarını kanatıyor. O ise iç karartıcı feryatlarla babasını istiyor:

Yok, baba ayrı kestir, baba özü gerektir.
Evlat kuru bedendir, baba çarpan yürektir.

Şairin kalbi hüznle doludur, kederlidir. Baba hasreti içinde bir yara, bir yangıdır. Hayatta babasının yüzünü birkez bile görmüş olsaydı, belki bu kadar da kederlenmezdi. Şair “evvelini”, “kimliğini” arıyor, onu bulamayınca da göz yaşları dökerek kalpleri yasa boğuyor:

Hani benim evvelim, kimin oğluyum, kimin?!
Ele bele, yalandan, teselliğin gösterin,
Sağır olsun, kör olsun, malul, ya topal olsun,
Bir yol görüm yüzünü, sonrası hayal olsun...
Bilim kimin oğluyum...

Şair şiirlerinde savaştan, onun yol açtığı dehşetli felaketlerden nefret ediyor, yer yüzünde yaşayan bütün insanları hür görmek istiyor. Çünki o, geçen kanlı belalı günleri kendi gözleriyle görmüş, onun ağrı acılarını tatmıştı. Savaşla ilgili şair şöyle yazıyor:

Savaş yıllarında dünyaya gelmek,
Bizim nesillerin payına düşmüş.

Aradan yeterince zaman geçmesine rağmen, şair o ağırlı acılı savaş yılları, onun vurduğu iyileşmez yaralar, özellikle de babasıyla ilgili konuları yeniden ele alıyor. Babasızlık derdi bir an olsa bile onu terketmiyor. İşte, cepheye gidenler demiryol istasyonunda toplaşmışlar. Durmadan yağın karı rüzgar savurmaktadır. Biraz sonra artık “ayrılık” zamanı. Cepheye gidenlerin yanında kucığında “bir buçuk” yaşında erkek çocuk olan “yirmi” yaşında bir gelin anne de vardır. Çocuk dünyadan habersizce mışıl mışıl uyuyor. Biraz sonra tren kalkacak ve çocuk bir daha babasının yüzünü göremeyecek. Bebek tatlı uykusundan uyanıp gözlerini açsaydı, belki de son anda babasının aksi evediyen gözlerinde kalabilirdi. Fakat o uykusunu bölüp uyanmıyor. Babası ise cepheye gidiyor. Hem de yavrusuna bir hatıra bile bırakmadan... “Baba resmi” şiirinde şair bunu nazım diliyle şöyle açıklıyor:

Tren gidiyordu dert çeke-çeke,
Uyuyan bebeğin uykusu kardı...
Açsaydı kör olmuş gözünü, belki
İçinde bir baba resmi kalırdı...

Baba hakkında yazılmış bu şiir her şeyden önce kendine özgünlüğüyle farklanıyor. Bebek ve savaş, bu bebeğin dünyadan habersizce tatlı uykuya dalması, karın yağması, “çekilemeyen dertleri çeken tren”in yüceden duyulan aralıksız düdük sesleri, kadınların yakıcı feryatları çelişkilerle dolu bu şiirin düşünce kapasitesini keskinleştirir ve zenginleştiriyor.

Şüphesiz ki, savaş söyleyince hemen akla faşizm geliyor. Vatanın, halkın, ordunun faşizmle savaşı çoktan sona ermiş olsa bile, şiirin savaşı hala devam etmektedir. Şimdi savaşın manevi ibret derslerinin idrak olunması şiirin temel konusu olmuştur. Savaşın Vatanımıza, halkımıza vurduğu iyileşmiyecek veya iyileştirilemeyecek ağır yaraların bugün lirik-psixolojik analizi yapılıyor.

Savaş sırasında “emekleğen çocuklar” günümüzde şiir, sanat aleminde kendi sözünü artık söylemiş, ona sanatın mühürünü vurmuş şairlerdir. Şu anda “savaş dönemi çocukları” parmakla sayılacak kadar oldu. Onlar şiire kuvvetli “baba haykırışını” getirenlerdir.

Ya savaş döneminin anneleri nasıl? Onlar o ağır, zor yıllarda küçük çocuklarını nasıl büyütüp, yetiştirdiler? Şair “Aman, teklik elinden” poemasının prologunda dünyaya gelişini, zorluklar içinde büyümesini şöyle betimler:

Biz dört nefer idik,
Tepel koyun idi,
Yaban elma idi,
Annemdi, bendim.
Gelecek hayatın hatırasına
Bizi atmışdılar yer küresine...
Annem güzelliğin gelinliğiydi,
Elma ormanların pöhrəliliyi
Ben ise beşerin körpeliğiydim.
Vaktiniz olursa, bir sıkın mənı
Görün bir neyim ?!
Anne ekmeğiyim, elma şırasıyım, koyun südüyüm...

Evet, anne umuduna kalan çocuklar savaşın beraberinde getirdiği açlık ve sefalet içinde büyüyerek, hayatlarını sürdürmek zorunda kalmışlardı. Hatta büyük kısmı evlâtları daha kendi geçimlerini sağlamaksızın ebediyete göçmüşlerdi:

Çıktımı gehete Allah adamı,
Uzaktan uzağa ala sedamı.
Kader gurbet elə attı atamı,
Annemin yerini saldı Tovuzda.

Şimdi onların ismi Vatanla birarada çekiliyor. Anne – Vatan kelimeleri bir bütünün hisseleri gibi birlikte ele alınıyor. Anne söyledikte Vatan, Vatan söyledikte de o kutsal varlık olan Anne gözlerimiz önünde canlanıyor:

Çizer bu kederin haritasını
Alnımın kırışı, saçımın ağı,
Öldün, ölümünlə yer küresini
Eyledin ömrünün ana Vatanı!...

“Anneler”, “Adım-unvanım”, “Ay anne”, “Evinin yanına ev yaptım, anne”, “Ana Vatan”, “Tovuzda”, “Anne, anne” və digər şiirleri anneye olan sonsuz sevgisinin ifadesidir. Aynı zamanda bu şiirlerde gerçekliğin belirtisi anne suretinin şiir diliyle bedii boyalarla betimlenmesinde yansısını buluyor. Bu şiirler arasında “Yaman özlemişim seni ben, ana” şiiri kendi akıcılığı, orijinallığı, konu ve biçim güzelliği ile yazarına okurların derin sevgi ve saygısını kazanmıştır:

Nefesin yüzüme değmez ne vaktır,
Ellerin kapımı döymez ne vaktır.
Bekleye kalmışız gör bir ne vaktır,
Yaman özlemişim seni, be anne!

Seni bu haftalar, aylar istiyor,
Saçın tek beyazlı çaylar istiyor.
Dünya kendisi de layla istiyor,
Yaman özlemişim seni, be anne!..

Bu şiirde anne ömrünün şiire dökülmesi anneye olan ulvi sevgi duygusundan kaynaklanıyor. Aynı zamanda anneye olan sonsuz saygı ve lütfkârlık duygusu gibi beşeri nitelik taşır.

M.İsmail hem de lirik şairdir. Bu lirikanın temelini insanı derinden duygulandıran ve düşündüren, onu kendi dünyasından koparıp başka bir âleme götüren pâk ve temiz, ulvi ve kutsal, zarif ve gevrek sevgi şiirleri oluşturuyor. “Nerde kaldı bu aşk, aşk”, “Değil ki”, “Gelmez”, “Bir yıldır”, “Aşk”, “Senin umurunda değil, ha Terter nehri”, “Sevdim”, “Güzeldir” ve diğer şiirleri bu kabildendir. Bu şiirler insan kalbini saflaştran, onun gevrek duygularını titreten, gönül dünyasını fetheden, hazin bir poeziya örnekleridir. Şair lirik kahramanın his ve heyecanlarını yaşadığımız dünya ve doğayla vahdette bedii tasvirini vermekle onun icazkar kudretini daha da büyütüyor. Bunun en güzel örneğini şairin “Güzeldir” şiirinde görüyoruz:

Gözlerin çalkanan sevgi denizi,
Görenin açılır beti-benizi.
Kaldır kipriğini gülsün dan yüzü,
Ağ-kara üstünde hale güzeldir.

Sabahın çiğinde gez ayak yalın,
Yel essin, omuza düşürsün şalın.
Ayrı alemi var yeşille alın,
Zemiler içinde lale güzeldir.

Mecazlarla zengin bu parçada şair doğada vukubulan somut olayların yardımıyla lirik kahramanın düşüncelerini ifâde ediyor, sevgiyi doğanın bir parçası olarak görmekle derin bedii analizini yapıyor. Aynı zamanda sevginin kutsallığını ön plâna çıkarıyor. “Siyah gözlerinin belası benim” söylemekle, sanki şair sonraki parçaya zemin hazırlıyor. Şiirdeki ana fikir, ide de salt bu parçada doğrulanıyor:

Yar ol dert bilene yar olanda da,
Yoluna göz diksın yorulanda da.
Öylesine vurul, vurulanda da,
Desinlər, hey Mehmet, alâ, güzeldir.

Şiirde vahit bir hissi, fikri, ruh halini evvelden sona kadar geliştirmek zordur. Çünkü bu şairden büyük ustalık ister. M. İsmail'in “Güzeldir” şiiri böyle bir yeteneğin ustaca kaleme alındığı poetik, hafızalarda iyice kalabilen en güzel örneğidir.

Aşk, sevgi onun şiirlerinde en yüksek, en ulvi, beşeri bir duygu gibi anlatılıyor, öylesine anlam veriliyor. Çünkü onun şiirlerinin mayası tamamen saf insanî duygulardan yoğrulmuş şiirdir. Bu şiirler ruhî ıztırapların talebi değil, herşeyden önce insanın kendini idrakidir, manevi güzelliğin doğrulanmasıdır. Bu sevgi insanı asil yapan, içten temizleyen, olgunlaştıran duygudur:

Bu gece yer ile gök arasında,
Dünyaya bir taze sevgi geliyor.
İki seven kalbin macerasında,
Ay kanad açırdı, ay yükselirdi.

Şairin şiirlerinde aşk iki kişinin, iki kaderin, iki seven kalbin hikâyesidir, insanî ilişkilerin heyecanıdır. Lirik “ben” ve onun sevdiği, hasretini çektiği, sevinç ve üzüntüleriyle yaşadığı güzel bu şiirlerin başlıca kahramanıdır; şairin poetik dünyası sevinçli kederli, vüslatlı hicranlı, çelişkilerle dolu bir dünyadır:

Sen nerden bileydin, neden bileydin,
Kuruca kağıtta söz gül açarmış,
Söz közə dönürmüş, gönül açarmış.
Sen nerden bileydin, neden bileydin
Sözün de gocanı cavanlaştıran,
Sözün de ilahi küdreti varmış...

Hitap biçiminde yazılmış bu parçada lirik kahraman kendini sevgi heyecanlarında arıyor. Bütün bunlar içindeki his ve duygularının, fikir ve düşüncelerinin çarpışması ve mücadelesidir. Güven ve şüphe, sevinç ve keder, umut ve umutsuzluk burada yüz yüzedir, birbirinden ayrılmazdır. Lirik kahramanın gerçekleştiremeyen sevgisi ve manevi üzüntüleri hayatının ayrılmaz kısmını oluşturmaktadır:

Sen nerden bileydin, neden bileydin

Bir anne oğluyum, benim ucumdan
Gitmiş gelinliği, gitmiş kızlığı,
Sen ki, görmemişsin annesizliği.
Olmuş hastalığımı özen azlığı,
Sen ki, görmemişsin babasızlığı.

İşte, şair kalbinin derin sarsıntıları, umutsuzluktan doğan manevi üzüntüleri. Ve bir de bütün bunların merkezinde terk edilmesi, unutulması imkânsız olan güzelin kendi vaadine dönük çıkması... Fakat lirik kahraman sevgilisine son anda hitap edərək:

Bir ömür isterim manalı, kısa,
Dilsiz duygularım köçer kağıta,
Sen beni yüreğinden duyup anlasan, - diyor...

M. İsmail'in aşk konusundaki şiirlerinde yoğunluk, fikir ve duyguyu tipleştirmek, anlamına anlam katmak gibi nitelikler üstünlük teşkil etmektedir. Onun şiirlerinde aşk hazin ve gevrek, düşünceli ve tasalı, keder ve hüznle dolu olsa da, ömrün en güzel, tekrarlanmayan anları gibi canlandırılıyor. Şairin "Ömür okunmamış kader eseri" şiirinde buna bir daha tanık oluyoruz:

Kendin de bilmeden ahı neyledin,
Bir göze görünmez akın eyledin...
Gurbeti gurbete yakın eyledin
Gözümü yollara dikerek, kadın.

Şairin yaratıcılığında sevgi lirikasının yeniden parlaması, onun gerçek insanî duyguları öne çıkarmak çabaları şiirde geleneksel konuya yeniden hitap etmesini zorunlaştırdı:

Adı bilinmezdin, yad kızı yaddın,
Baxtımı uyatıp sevaba battın.
Sonra da hicretin oduna atdın
Yakanı kenara çekerek, kadın.

Acaba, bu şiirde ana fikir nedir? Bunu herşeyden önce şairin modern oluşunda, ele aldığı problemin çözümünde, lirik kahramanın heyecanlarında aramak gerek. Sevgide temizlik, hassaslık, karşılık beklememek, fedakarlık bu şiirin ana fikrini, bedii özelliklerini oluşturuyor.

Poetik fikrin doğrudan doğruya değil, tipin yardımıyla, peyzaj ve somut hayat levhalarının yardımıyla, konunun hassaslıkla tasvirini ifade etmek M. İsmail şiirlerinin başlıca özelliklerinden biridir. Şairin "Bu dünya denilen ne güzel imiş", "Benzemiş", "Gelin ocağa gelir", "Kızların" ve s. şiirleri insan maneviyatını saflaştırıyor, onu dahilen güzelleştiriyor, lirik kahramanın kalbindeki gevrek duyguları dile getiriyor:

Düğünün sabahı gözler uykuda,
Kaymak dudakları yüz katmış süte.
Bir güzel kendine bakıyor güzğüde
Bu dünya denilen ne güzel imiş...

Şiirde geçen ömür yolu hem zor ve eziyetli hem de şerefli ve başarılı bir ömür yoludur. O şairden mert ve savaştı, dayanıklı olmak ve tahammül, sabır ve irade, akide saflığı ve manevi bütünlük, cesaret ve sadakat ister. Şiirin kendine özgün niteliklerini derinden benimseyen şair şiirlerini daha canlı sunmaya, onun psikolojik heyecanlarını, manevi ve felsefi düşüncelerini açıp göstermeye çalışıyor. Bu da şiirlerinin lirik-emosyonel anlamının daha da zenginleşmesine neden oluyor. Şair tedricen hayat olgularını ve belirtilerini kendi duygularının süzgeçinden geçirerek onlara anlam kazandırıyor. Şimdi şairin kendine, kendi iç dünyasına dalması, kendini eleştirme yöntemi okurda ilgi hissi uyandır. İşte, "Çöpleri boş kalan kirbit kutusu" şiirinde şair gençlik çağlarını arıyor.

Görüldüğü üzere, şair poetik sözün görevini doğru anlayarak şiiri bedii soruyla bitiriyor ve bununla da şiirin açıklamasını, yorumlanmasının sorumluluğunu okuruna yüklüyor. Şair, şiirin onu yaratan kişiden kendini tamamen ona adamasını istediğini idrak ediyor. Bunsuz gerçek anlamda beşeri şiir yok:

Baba yok, anne yok, bir oğlu birdin,
Yorgunluk yolunu sarmış bu ömrüm.
Sen otuz sekkize yetmez diyordun,
Yetmiş sekkizi de varmış bu ömrüm...

Bu, şairin yaratıcılığında üstlenmiş olduğu görevinde yetkinliğini, şiirle insanın tasa ve problemlerini daha da yaklaştırmak, şiirde insanın en mühim, en önemli heyecanlarından söz açmaq çabasını ifade ediyor.

Sevindirici olan Mehmet İsmail'in kitaplarının şimdiye kadar Avrupa'nın sekizden fazla ülkesinde tercüme olunarak basılmasıdır. Şairin 2018 yılında Brüksel'de Arnavut dilinde çok nefis şekilde basılmış

“Unutma, nöbetçi” kitabı edebi toplumca büyük ilgi görmüştür. Kitab hakkında hem Arnavutluk, hem de Kosova yayınlarında bir sıra ilginç yazılar yayınlanmıştır. Şair, Priştine Üniversitesi'ne profesörü, Avrupa Bilim, Sanat ve Edebiyat Akademisi üyesi Yeton Kelmendi “Mehmet İsmail'in eserlerini heyecansız okumak olmuyor” isimli yazısında şöyle yazıyor: “Azerbaycanlı şair Mehmet İsmail mükemmel şiirler yazmak ve ülkesini en yüksek edebi seviyede temsil etmek için doğdu. Onun şiire yaklaşımı yalnızca hayali bir yaklaşım değil, aynı zamanda ölümsüz sanat eserleri yaratmak ve ebediyete mesaj göndermektir. Bu ise, zannıma, her bir büyük sanat adamının niteliği ve özelliğidir...”

Birkaç senedir yakından tanıdığım, Arnavut ve Fransız dilinde kitaplarını okuduğum Kosova'nın en önemli devlet ödülleriyle ödüllendirilmiş Mehmet İsmail'in hayatı ve eserleri bana onun gerçekten büyük şair ve aydın olduğunu düşünmek ve söylemek cesareti veriyor. Ben yüzümü Azerbaycan milletine ve yöneticilerine dönerek milletinin poetik ve intellektüel düşüncesinin böyle bir omurga sütununa sahip olduklarından dolayı şanslılar ve onunla gurur duymalarının gerektiğini, kendisinin buna çok daha laik olduğunu söylemek arzusu geçiyor içimden.”

Şair hakkında Kosova Milli Kütüphanesi'nin müdürü Angel İ.Berisa “Akıl ermeyecek ağrıların hatırası” isimli yazısında şairin Bogdani Basın Evi'nde basılmış “Unutma, nöbetçi” kitabı üzerine konuşurken onun orijinelinden tercüme olunduğunu söylemiş, kitapta şairin şiirlerinin yanı sıra, onun “Hayat hikâyesine” de yer verildiğini vurgulamıştır. M.İsmail “hatta Arnavutça'ya tercümede bile “dünya standartlarıyla yarışan” bir şairdir. “Şairin ülkesi –Vatanı dünyevi konular arasında neredese onun bütün şiirlerinin başlıca leitmotividir”.

Angel İ.Berisa yazıyor: “Dönemin en büyük belası olan mühacirlik şairin en büyük acısıdır, iddialara karşı munakaşalar ve sistemlerin gerginliği, sık sık yaratıcılık zincirlerinden kopan bir ego gücünü oluşturur. Bu poetik durum onun şiirlerinde sık sık görülmektedir. Bu şiirlerde acı, acı var ve bu ezici tonu saklamak veya idare etmek düşünülür kadar da kolay değildir. Kaybolmuş şehirde grotesk bir adamın baygınlığı var. Kaybettiğini zannettiği sokaklarda terkedilmişliğin koruyucusu gibi istesen bile sesini yükseltemezsin...”

Mehmet İsmail hakkında yazılmış her iki yazıda onun Vatanını, halkını derin sevgiyle sevdiğine tanık oluyoruz. Bugün şair gurbet hayatı yaşasa da, kalbi yine de Vatan aşkı, Vatan hasretiyle yanıyor.

Şairin şiirleri kendi orijinallığı, konuların renkliliği, güncelliği, estetik güzelliği, mânâ derinliği ve çağdaşlığıyla dikkati çekiyor. Onun şiirlerinde sözün bedii dizimi, poetik sözdizimi açık şekilde görülüyor. Okurlarının zevkini okşayan polifonik düşünce tarzı, değişik ritmik birimler ve biçimler, benzetme ve mecazlar onun şiirlerinin etkileme gücünü daha da artırıyor, keskinleştiriyor. Yüksek seviyede yoğunluluk, doğallık ve içtenlik, şiir dilinin renkliliği, dinamik düşünce tarzı onun şiirlerine özellikle güzellik katmaktadır.

Bugün M.İsmail Vatandan uzaklarda gurbet hayatı yaşıyor. Bu sene usta şairimiz seksen yaşını kutlayacak. Biz de bu münasebetle vatanından çok çok uzaklarda bile okurların sevgisini kazanmış güzel şairimize mânâlı ömür, iyi sıhhat, yeni yeni yaratıcılık uğurları, başarılar diliyoruz.

Poet living in a foreign land

Summary

The famous Azerbaijani poet Mammad Ismail came to literature in the 60s of the twentieth century. The talent of the poet made it possible to make his own contribution to modern Azerbaijani poetry. His work is famous not only in Azerbaijan, but also far beyond its borders. The main theme of his work is the theme of the Motherland. The author devoted a huge number of poems to the Motherland theme, which on the one hand are filled with a sense of pride, and on the other, a feeling of deep sadness. The poet is sad over the lost lands. Lines dedicated to love topics are full of purity, sincerity. Their strength takes us to a world of deep feelings. Today, the author lives far from his homeland.

Поэт, живущий на чужбине

Резюме

Известный азербайджанский поэт Мамед Исмаил пришел в литературу в 60-ые годы XX века. Талант поэта позволил внести собственный вклад в современную азербайджанскую поэзию. Его творчество пользуется известностью не только в Азербайджане, но и далеко за его пределами. Главной темой его творчества является тема Родины. Теме Родины автор посвятил огромное количество стихов, которые с одной стороны заполнены чувством гордости, с другой чувством глубокой грусти. Поэт грустит по потерянным землям. Строки, посвященные любовной тематике исполнены чистоты, душевности. Их сила переносит нас в мир глубоких чувств. Сегодня автор живет далеко от Родины.